

IN ACEST NUMĂR: Al. Hodoș: Un monument lui Iosif Vulcan; I. Agârbiceanu: Colibișeni se miră iar; George Moroianu: Căltuna; T. Murășanu: Trece repede-un voinic, *poezie*; A. Peia: Gândul trist, *poezie*; Ioan Breazu: Opera poetică alui Lucian Blaga; **Cronica dramatică:** *Controlorul vagoanelor de dormit*, de T. Bugnariu; *Manechinul sentimental*, de A. Buteanu; *Seara Mare*, de A. Decei. *Flori de o zi*: Premii literare; Reîntoarcerea la Evanghelie; O interpretare românească alui Hamlet, etc., etc.

COSINZEANA

REVISTA LITERARA SAPTAMANALA

DIRECTOR: * * ABONAMENTUL: * * BIROUL:
 SEBASTIAN BORNEMISA * UN AN 300 LEI — EXEMPLARUL 6 LEI * PIAȚA CUZA VODĂ 16

UN MONUMENT PENTRU IOSIF VULCAN

de ALEXANDRU HODOȘ

La Oradea, în fața numero-sului public bihorean venit să se închine unei pioase amintiri a trecutului, d. Octavian Goga a reînviat, cu neîntrecutul său dar de evocare, figura aproape uitată a lui Iosif Vulcan, numindu-l pe bună dreptate: un precursor al unității naționale. În sufletele noastre, prinse tot mai mult de vârtejul cotidian al frământărilor actuale, s'a făcut odată liniște, și în valurile lor, potolite pentru o clipă, s'a oglindit până în adânc chipul unui bătrân frumos, paznic credincios al cugetului românesc la cea mai depărtată piatră de hotar a acestei țări, astăzi mântuite. De-asupra capetelor noastre a fâlfâit o aducere aminte, și am ascultat, venind ca de departe, glasul tainic al morților. Incepusem să nu mai vorbim despre ei...

Vreme de patruzeci de ani, Iosif Vulcan a fost un entuziast luptător al condeiului, un neostenit semănător de încredere în câmpul larg al literaturii noastre începătoare. A scris el însuș numeroase volume de poezii, romane, novele, drame istorice și comedii din viața țărănească. S'a sbătut o viață întreagă pentru întemeierea unui teatru românesc în Ardeal. A condus revista „Familia,” care ca o candelă nesecată a în-suflețirii și a credinței a luminat fără încetare în pacea interioară a căminurilor părinților noștri, vreme de patruzeci de ani, în tocmai ca steaua

dătătoare de speranță a Magilor călători.

N'a putut să fie Iosif Vulcan, însuș Mesia cel mult așteptat, dar a fost, cel puțin, proorocul care i-a vestit apropiata-i întrupare...

Nici opera sa literară nu trebuie judecată subț unghiul unor alte exigențe. Judecate prin prisma unei estetice rafinate, ca aceea la care se închină poezia noastră nouă, scrierile lui Iosif Vulcan apar ca niște naive încercări ale unui onorabil diletant. Artă fecundului autor al „Rugei de la Chisetău” nu va înfrunța, desigur, furtunile veacurilor viitoare, ca o culme scânteietoare de granit. Soarta ei a fost legată de aceea a epocii în care a cerut drept la viață.

Dar fără apriga stăruință, și fără idealismul neînfrânt al înaintașilor de felul lui Iosif Vulcan, anevoie ne putem închipui unde am fi astăzi. Nu e numai o întâmplare, că Mihail Eminescu, Gheorghe Coșbuc, sau Octavian Goga și-au adăpostit primele lor fâlfâiri de aripă în casa literară, atât de primitoare, a „Familiei” din Oradea. Nu vrem să spunem, că de acolo și-au luat apoi sborul spre piscurile înalte pe care au plutit mai târziu, cele trei mari talente reprezentative ale poeziei noastre românești. Această potrivire subliniază însă misiunea de deschizător de drumuri, pe care Iosif Vulcan a exercitat-o, slujind în chip conștient ideea unității naționale, la granița cea

mai depărtată a românismului robit politiceste atâția amare ani.

Descifrând în cartea trecutului nostru rosturile culturale ale lui Iosif Vulcan, nu se gândește nimeni să întoarcă îndărăt firul evoluției noastre literare, spre formulele artistice ale venerabilului amfitrion din Bihor. Monumentul, care se va ridica în memoria lui, va fi, cu toate acestea, ca o troiță înfiptă la o răspântie, arătând drumetilor timpului calea pe care vor trebui să meargă.

Cine-și închipuie, că respectul unor cinstite și prețioase tradiții însemnează, fatal, o pietrificare a gândului, o renunțare dela prerogativele îndrăznele, o apologie a inerției? Ar fi să nesocotim cel mai rodnic atribut al vieții, care e neconținuta ei mișcare. Dar însemnează însă cu totul altceva a te arunca, val-vârtej, în necunoscut, pierzând pământul de sub picioare, rupând orice legătură cu obârșia propriilor tale elanuri, și maimuțărind simple rețete de atelier împrumutate de aiurea...

Iată pentruce, sărbătorirea amintirii lui Iosif Vulcan la Oradea, prin graiul inspirat a dlui Octavian Goga, s'a ridicat la înțelesul unui tâlc adânc pe seama generațiilor tinere. Nu vor disprețui, acestea, străduințele celor ce au păstrat torța vie a unui ideal de artă. Numai astfel flacăra ei s'a putut transmite mai departe.

COLIBIȚENII SE MIRĂ IAR

de I. AGARBICEANU

Mărunețelu adormi în seara aceea ca lovit cu maiul, în schimb însă oamenii din Colibița stătură de povești până târziu pe la porțițe, pe ulițe, prin curți, și chiar după ce se culcară se frământară multă vreme în așternuturi. Lăsându-l pe Mărunețelu lângă covăcia lui Pinte, sus pe movilișă, cu roata de copii în jur, și plecând pe la casele lor, Colibițenii crezură că s'au liniștit deplin. Mai ales simțiră cum se coboară pacea în sufletele lor când văzură pe copii fără nicio teamă și sfială în jurul dascălului.

Dar după ce sosiră pe la casele lor, tot umblând după trebi, bărbații adăpându-și vitele, femeile gătind cina, simțiră că-i năpădesc din nou gândurile și că li se umple sufletul de neliniște. Mai ales nu-și puteau uita așa ușor de Mărunețelu, fiindcă le răsuna și acum în urechi râsul lui ciudat. Și, în liniștea ce credeau că li s'a coborât în suflet, gândurile începură se înțepe și ici și colo, ca niște pișcături de țânțari, când stai în liniștea serii și aștepti lepurile la marginea unei păduri. Gândurile erau ușoare, dar cât ce cădeau în suflet usturau și aprindeau de mâncărime, ca și împunsătura țânțarilor.

Și așa pe'nserate și până noaptea târziu bărbați și femei vorbiră mereu despre fuga și arătarea lui Mărunețelu și despre vorbele ciudate pe care le spusese copiilor.

În faptul serii o întâmplare veni să aprindă și mai mult vâlvătaia poveștilor.

Tușa Stana, după ce îi dădu lui Mărunețelu de cină și-l lăsă singur, se duse așa la covăcia lui Pinte. Țiganii nu se culcaseră ci, sub lampa aprinsă, atârnată de grindă, sporovoiu și ei ca toți Colibițenii despre întâmplarea cu Mărunețelu. Ei erau cei mai înfricați din tot satul, fiindcă lângă covăcia lor se arăta Mărunețelu. Dacă nu va fi lucru curat — ziceau — apoi ei vor da mai întâi de dracul: pe locul din jurul casei lor s'au scuturat mai întâi purecii iadului. O să le între prin bulendre și prin cojoace, încât nu-i vor mai putea scoate nici cu apă sființită.

Spuând adevărul Pinte era cel ce băga groaza în țigancă și copii. El nu credea nimic din ceea ce spunea, dar credea că-și va putea înțărca în felul acesta nevasta și

copiii dela un nărav urât dela care nu-i putea dezbăra. Anume, cât ce se întuneca, puradăii, o ștergeau de-acasă și furau de stângeau prin grădinile oamenilor. Iar țigancă nu odată se'nțorcea noaptea cu o găină cu gâtul sucit. Acum Pinte, cum apucase la ceva stare cu meseria lui, ar fi voit să treacă drept român și grozavă rușine mânca pentru că-i erau copiii și țigancă prea lungi de degete, și nu se lăsau de năravul lor din fire.

Voia acum să-i bage în toți sperieții, doar de se vor lăsa de obiceiul lor din strămoși. Când intra tușa Stana în casa lui Pinte acesta tocmai spunea:

— Când am izbit din spate sacul cu cărbuni, din pravul lor negru s'a arătat chipul lui Mărunețelu, și dintr'o săritură a ajuns în vârful colibei, și de-aici, c'o altă săritură, în vârful dealului.

Tușa Stana auzi, se oprî în prag ca trăznită.

— Ai fost dumneata azi în pădure? întrebă ea.

— Am fost de mi-am făcut un sac de cărbuni, zise Pinte, tresărind la glas de om străin în bordeiul lui.

— Și l'ai văzut pe dascălul în pădure?

— Nu! Nu l'am văzut.

— Și totuși, în pădure a fost. I

TRECE REPEDE-UN VOINIC...

— PETŌFI —

*Trece repede-un voinic
Pe-un măgar călare,
Ochii-i sunt paenjenii
De-o durere mare.*

*Trăgână din fluer lin
Sus în munți, departe,
Când i am spus c'odori-i drag
E pe pat de moarte.*

*Pe măgar a'ncalecat
Și spre sat pornise,
Dar, pe când sosi, pe veci
Mândra-i adormise.*

*În durerea-i fără țarm
Cum și-a stins amarul?
C'o măciucă oblu'n cap
Și-a lovit măgarul!*

TEODOR MURĂȘANU

se lipiseră frunze uscate de haine. Apoi unde s'ar fi umplut așa de tină? Că sfântul soare a uscat de mult drumurile. Se vede c'a venit în urma Dtale și nu l'ai văzut. Mărunețelu pășește mai ușor decât un șoarece.

— N'a venit cu mine ci l'am adus în sac. M'am tot mirat eu de ce va fi mai greu sacul ca alte dați, zise el privind fioros spre copii.

Tușa Stana însă nu era femeia care să priceapă meșteșugul lui Pinte. Ea se sperie din nou ca și puradeii, mai ales că, după câte închipuiri îi trecură prin cap în cele nouă zile, o mai neliniștiră și vorbele din urmă ale dascălului. Cum „eșise-el din biserică Duminecă dimineața și intrase iar în biserică Duminecă seara?”

Ea venise anume la Pinte să afle cum s'a arătat Mărunețelu? Din cătrău a venit? Ce-a vorbit înainte de-a se pune pe râsul acela prostesc? Dar după ce auzi vorbele lui Pinte, nu-l mai întrebă de nimic, ci plecă. A fost de-ajuns să spună la trei babe ceea ce auzit dela Pinte ca, în mai puțin de un ceas, să știe tot satul.

Unii râdeau de povestea țiganului, dar alții, mai ales femeile, începură să se mire din nou. Așa cum spusese Pinte, s'ar mai fi, putut înțelege cum a intrat Mărunețelu în sat fără să-l vadă, fără să-l simțească cineva.

Și pe ulițe, pe la porțițe, prin ogrăzi, poveștile ținură până târziu.

— Mulți oameni se scrintesc la bătrânețel!

— Se va fi lăsat înșelat de cel viclean, și va fi făcut legătură cu cel din piatră.

— Poate printre pietre a umblat, prin locuri dosite rău, de era așa de plin de tină.

— Ce vorbiți prostii!

— Cum? Prostii? Parcă de-astea nu s'ar mai fi văzut! Ba sunt, sare' o sumedenie de puteri nevăzute! Parcă pricolici nu sunt!

— Prostii femeștii!

— Ce prostii? Parcă Ion Ursu cel bătrân n'avea putere să se schimbe într'un câne mare cât un vițel!

— L'a văzut cineva?

— Ba bine că nu!

— Ei asta-i! Au văzut câinele, dar cine a știut că'n el s'ascunde Ion Ursu? Câni cine nu vede? Și noaptea de câte ori nu stau să te rupă?

— D'apoi de Solomonoaie n'ați auzit? Ea nu lua laptele vacilor și roada sămănăturilor?

— Proștii de-ale Dvoastră, bunico Iova, răspundea vr'un bărbat. „Acum, puteri nevăzute vezi bine că sunt. Insuși Dumnezeu sfântul e nevăzut. Și, că deși este, nu se poate vedea cu ochii, ne-a spus chiar unul născut Fiul său, domnul Isus Hristos. Că zice la Evanghelie: „Pe Dumnezeu este cu neputință oamenilor a-l vedea.“ Apoi mai știm cu toții că sunt îngerii pe care nime nu-i poate vedea. Dar om să se schimbe în dobitoac nu este, și iarăși om să iea roada de pe hotar nu este. Și Mărunțelu nu-i omul care să dea mâna cu necuratu. El a fost totdeauna omul lui Dumnezeu.

— Dar atunci cum a venit în sat de nu l'a simțit nime?

— Ei, într'o zi când tuturor ne arde pământul subt picioare de-atâta lucru, s'a putut strecura în sat să nu-l vadă nime, mai ales că el umblă ușurel ca un șoarece.

Aceste și alte vorbe se spuneau aici, la o porțiță, unde erau adunați vr'o douăzeci de oameni, bărbați și femei.

La porțița lui Oancea se puteau auzi vorbe ca acestea:

— Mă mir eu cum de nu l'am aflat. L'am căutat pretutindenea.

— Poate știe el vr'o tainiță pe undeva. Nu n'zadar cât ce are un strop de vreme, umblă hai-hui prin tot hotarul.

— Umbla până a fost mai tinăr. Acum, de când a îmbătrânit, prin grădine de pomi și prin stupină face purici mai mulți.

— Nu mai încapă îndoială că s'a smintit la cap. Om în toată firea nu se sue pe deal și râde prosteste să se facă de minunea satului.

— D'apoi spunea c'a văzut minuni, c'a avut bucurii mari și de-aceea nu s'a putut stăpâni.

— Adevărat că e un om ciudat. Țin minte că odată când i-a murit un berbec pe care-l crescuse de miel mic, a plâns trei zile în șir.

— Minuni! Ce minuni să vadă! Parcă s'ar mai face azi minuni. Domnul Hristos s'a înălțat de mult la cer, iar sfinți nu mai sunt pe pământ.

— N'ar mai fi! Dar popa din Brusturi care cu o molitvă își iea boala cu mâna! spuse o babă.

— Adică își ia banul din buzunar, iar boala dacă ești vrednic, îți-o ridică Dumnezeu.

— Ce minuni! Azi nu mai sunt minuni.

— Dar' n'ai auzit ce-a spus Mărunțelu? Că mai ales nu s'a putut opri din răs întâlnid și aici în sat

GÂNDUL TRIST

*Mi-am înălțat gândul spre culmi senine.
Și 'ntunecat s'a revărsat asupra-mi.
L-am alinat și l-am hrănit
Ca și-o mamă pe-un prunc nevinovat,
Dar tot mai trist el se 'nchidea în sine
Urzind în juru-i, asemeni unui vierme
Molatec și scârbos
Un tort aspru lipsit de străluciri.*

*Trudit el s'a întors în mine:
Un sihastru, în peșteră cu tainițe ascunse.
Iar alte gânduri ce-l căutau
Să-l învioneze cu stropi de bucurie,
Incremeneau și ele, se 'nșiruiau în juru-i
Așteptând șoptirea tainii
Ce stăpânea pe toate,
Neștiută, nevăzută, nesimțită
Și totuși bănuită.*

A. PEIA

minunile pe care le-a văzut în cele nouă zile, și văzând că noi nu le luăm în seamă.

— Treanca-fleanca! Ce minuni pot fi în jurul nostru și noi să nu le vedem?

— Ba drept să vă spun, încep un om de vârstă mijlocie, Dumitru Neșcu, mie nu-mi par chiar zmințite vorbele lui Mărunțelu. Dau cu piciorul într'o piatră ce-o întâlnesc în drum, și nu știu de ce se rostogolește. Mă uit cum dintr'un bob de grâu răsare un firicel verde, cum înfrățește și tot crește, cum se împodobește cu un spic la vârf, cum se nasc în spic grăunțe nouă. Văd cu ochii și nu pricep. E o taină, e o minune care se face mereu în fiecare an, dela începutul lumii până azi. Nu. Nu-i chiar de răs Mărunțelu. Minuni sunt și azi, și încă multe. Trăim în mijlocul lor și nu le vedem. Mă gândesc eu de multe ori că trebuie să fie puteri ascunse cari lucrează în toate lucrurile, și în firicul de iarbă, și în bourelul care-și poartă casa în spate, și în ciocârliă care cântă luminos în văzduhul senin.

— Ei, ce puteri! Doar' nu vor fi duhuri în care cred babele și poveștile", zise Ionu Diacului.

— Ce puteri! Așa e legea lor, așa trebuie să fie — spusese Vartolomei Ispas, un om negricios și îndesat ca un șteand de brânză.

— Lege-lege, începu iar Dumitru Neșcu, dar și legea trebuie să aibă un tâlc. De ce-i așa și nu-i altfel? De ce piatra pe care o zvârlă în sus nu se tot duce, ci cade iar pe pământ?

Mulți oameni izbucniră în hohote de răs.

— Ei, asta-i! Dar' cum să nu cadă? Ce vrei să faci?

— Asta-i pe drum să dea mâna c'o Mărunțelu' de câte prăpastii spune!

— Puteți râde, zise iar Dumitru. Dacă nu v'ați gândit nici odată la ce vă spun eu, aveți dreptate să râdeți de mine, pentru că nu mă înțelegeți. Dar rău faceți că nu vă gândiți. Ați simți și voi câte puteri nevăzute lucrează în lume. Acum, eu cu capul meu, spun că toate puterile astea care fac să cadă pietre și să înverzească iarba, sunt dela Dumnezeu, sunt chiar puterile lui. Și să știți voi cât e de dulce să le simțiți, să te întâlnești mereu la tot pasul cu puterile lui Dumnezeu. Te simți mereu între prieteni și nici odată singur. Și mă gândesc eu ce frumos ar fi să poți cunoaște puterile acestea nevăzute. Nu, Mărunțelu cu minunile lui, nu-i așa de nebun pe cât vă pare!

Așa vorbeau oamenii la porțița lui Oancea. Pe lavița dinaintea casei lui Precup se adunaseră numai babe. Erau vreo treisprezece. Pornind dela istorisirea lui Pinteș cum a sărit Mărunțelu din sacul cu cărbuni, ele începură să spună povești cu strigoii, cu vârcolaci, cu iele și cu smei, cercând cu orice preț să-și întărească în suflet credința că ceace s'a petrecut cu Mărunțelu nu poate fi lucru curat.

Și așa, până noaptea târziu, oamenii din Colbița mirându-se mereu de pățania și vorbele lui Mărunțelu au tot întins poveștile.

În vremea asta dascălu' durmea dus întins pe spate în patul lui micuț și sforăia de se cutremurau geamurile. În liniștea nopții, se auzea până departe pe uliță. Rar-rar, un urlet de câne se pierdea în înălțimile de pace.

CĂLȚUNA*

de GEORGE MOROIANU

Cine nu cunoștea pe lelea Maria Droaina, baba cea mai ursuză și soacra cea mai cicălitoare din sat? Unde te 'ntorceai numai de ea de-deal. Toată ziulica o vedeai pe drumuri, cu poalele'n brâu, cu coada gimsbirului lățită pe spinare ca o foaie de brustur, c'un caier cât o matăhuză'n furcă și c'un măr în vârful fusului drept prisnel: sfâr, sfâr, sfâr; fără nici un spor. Cum ar fi și putut ea toarce mergând, căci abia avea vreme să se uite așa tam-nesam la câși treceau în sus și'n jos. — Umbla desculță de când se lua zăpada și până toamna târziu, când îngheța pământul, dar papuci-i avea totdeauna cu ea agățate de băierile șurțului ori de furcă. În ăst chip nimeni nu-l putea spune că n'ar avea cu ce să se'n-calțe, dar așa-i plăcea lelei Mariei să umble, și greu ar fi scos-o cineva dintr'ale ei.

Lumea-i mai zicea și Călțuna, din pricină, că după ce purta o pereche de cisme toată iarna, când se desprimăvăra le tăia cărâmbul jos, iar căputele călțunii cum se zice prin partea locului, îi folosia drept ghetete la câte-o Duminică sau sărbătoare mai mare când umbla și ea 'ncălțată.

Nu era din vr'un neam de oameni răi lelea Maria, dar femeie mai dârză și mai neisprăvită ca ea nu era alta pe lume. — Se măritase după un om cum se cade, priceput și bun gospodar, dar ce folos, că ea nu ținea nici o seamă de bărbat. Casa ei nu era în rândul lumii, că lelea Maria în loc să stea să-și vadă de vatră; de dimineața până seara, lua satul în cruciș și'n curmeziș purtând minciunile din ușe'n ușe. Ce fel de lucru putea să fie al ei, când umbla cu el de colo până colo. Nici tors, nici îndrugat, nici țesut cum se cade

și nici o treabă la vremea ei. Din pricina asta și dimiile pe care le făcea erau ca vai de ele: cupite, lăbărțate și numai loturoae, ca ori ce lucru făcut pe apucate. Când se ducea la târg cu ele, îi era rușine să le scoată din sac. Pe când celălalte femei le 'ntorceau p'ale lor p'o parte și pe alta, arătându-le și laudându-le la negustori, ea sta dosită cu marfa la coada târgului, ca și cum i-ar fi fost rușine de ea. De se 'ntâmpla să se vândă mai cu zoru, bine de bine, că le făcea și ea vânt la ale ei; de nu, cu săp-tămănila și cu lunile bătea drumul târgurilor până să se curețe de ele.

Așa fusese lelea Maria Droaina de când se pomenise pe lume, și așa s'a petrecut.

Avusese doi copii, o fată leită ea, și-un fecior. Când i-a venit vremea să-l însoare, a umblat tot satul până să-i găsiască o mireasă. După multă alergătură își găsi lelea Maria în sfârșit o noră.

Biata Stana Munteana, așa o chema, ce-o mai căina lumea, când a auzit că ia de bărbat pe feciorul Călțunei; nu atât din pricina lui, cât mai ales dintr'a măsii, că toți o știau ce poamă era.... „Numai degiaba s'a 'nchinat săraca“ își ziceau toți.... „O vedea ea, amărâta, în ce casă a intrat, că cine n'a văzut pe dracu, să se uite la Călțuna!..

Și așa a fost cum a zis lumea.

Cum s'a văzut cu noră'n casă, lelea Maria a și 'nceput să-și alerge gura prin vecini: că-i o femeie de nemică, că dac'ar fi după ea, nu i-ar plăcea decât să doarmă și să mănânce bine, și toată ziulica ar șede ca o amiroană fără să facă nimic; iar când e vorba de lucru, nu se pricepe la nici o treabă... nici în pornogii nu știe să calce cum trebuie...

Apoi ce să mai zic de zilele fripte pe care i le făcea Stanei acasă în

toată bună vremea. Nici mâncarea nu-i tihnia bieteii femei!.. Fierbea și ea câte ceva mai bun cât-odată, soacră-sa avea grije să-i arunce te miri ce în oală, ca să nu mai poată mânca. Noaptea când se 'ntoarcea după drumuri, potrivea de obicei așa ca să găsiască pe Stana culcată și-apoi tiptil s'apropia de patul ei sgâlțind-o, și ocărând-o, că de ce doarme ca un buștean și n'o așteaptă?... C'asa stă frumos la o noră cum se cade.

Se făcuse biată Stana ca o stafie de traiul rău ce-l ducea ca împelțata aia de bătrână. Să fi fost alta 'n locul ei, de mult și-ar fi luat lumea 'n cap, dar ea cu toate suferințele, tot supusă și răbdătoare era. Iși căta de treburi și pe soacră-sa o lăsa într'ale ei. — Dar pe Droaina tocmai răbdarea asta o scotea din țâțini și o'ndirjia mai rău. Nu știa ce să-i mai facă bieteii Stanii ca s'o desguste de casă și s'o vadă luând câmpii.

Intr'o după amiază, numai ce-i trăsni prin cap lelei Mariei să se sue 'n podul casei, când credea că n'o vede nimeni și s'aștepte acolo până noaptea târziu, ca să sperie pe noră-sa. Stana nu era atunci acasă. Când se 'ntoarse către seară, ațipi focu'n vatră, și puse ciauul de mămăligă. După ce se 'ncinse focul bine, mai ieși p'afară dându-se după una, după alta. — Lelea Maria, care asculta din pod toate mișcările noră-si, și vedea de sus pe gura ursoaicii focul și tot ce era împrejurul vetrei, se folosi de lipsa Stanii, și 'ntinzând binisor mâna cât putea pe cotlon în jos, făcu vânt unui taler rotund de lemn drept în mijlocul ciauului.

Când se 'ntoarse Stana d'afară, apa fierbea'n clocote și'n mijlocul ciauului talerul se'nvârtea de mama focului.

Până să-și dea seama că ce putea să fie, auzi d'odată'n pod ca un plesnet de găteje când le frângi, o foșnitură urmată imediat de sunetul surd al unui butoi gol, apoi dăngănitul unui clopot dogit și pași apăsați ce umblau de colo până

* Publicată întâiaoară în „Semănătorul“ anul I — 1901 — No. 8, pag. 120.

colo; trânteli, bușeli și'n sfârșit o miaunătură lungă și plângătoare de cotoi prins de coadă... Apucată de frică singură cum era și tremurând ca varga, Stana abia se mai putu târi, până'n ușa tindei. Aici adunându-și toate puterile, prinse a răcni cât o lua gura: „Săriți, nu mă lăsați, săriți oameni buni!”

Vecina de dînsus, Susana Târna, o femeie bărbată, auzind strigătul, sări numai decât pârleazul și merse să vadă ce-e? După ce 'și mai veni puțin în fire, galbenă și clănțanind din dinți, Stana-i povesti cu vorbe 'necate'n plâns tot ce pășise... „Nu'ți mai fie de loc, dulceo, că n'a fost nimeni altu decât spurcata de soacră ta... ascultă ce-ți spun eu, numa ea a fost necurata, n'ar mai răbda-o ăl de sus pe fața pământului!... Pe 'nsurate am văzut'o eu printre stobor cum se suia'n pod, dar cine-ar fi crezut că are gânduri d'astea?... ..Ea a fost, ea!”

Apoi Susana ieși încetșor afară și se duse de luă binșor scara dela ușa podului... „Acu să-te vad șișcă bătrână, pe unde o să mi te dai jos”, — și intră apoi în casă.

Cele două femei încuiară apoi ușa, stătură de vorbă, de povești și de răs pe'nfundate până târziu.

Când era aproape să se crape de ziuă, auziră iar ceva băjbâind prin pod... Iar Susana din culcuș: „O-auri, Stânico? Nu vrea s'o apuce cântatul cocoșilor!... O să vezi tu acu ce-o să pată încornurata, are să pomenească ea câte zile o a-vea...”

Nici nu-și isprăvi bine cuvântul, și d'odată un bufnit greu și un vaet înfundat le făcură pe amândouă să sară din așternut. Aprind ele repede o lumânare, și ies în curte. Când colo ce să le vadă ochii: lelea Maria zăcea grămadă sub gura podului... „Tii ucigă-te crucea drace!” și făcându-și amândouă cruce: „Dta erai a cu taleru'n ciau, și a de făcea ca pisicile'n pod? — Nu-ți e rușine, femeie bătrână, să stai d'asemenea fapte...! Vezi că nu te-a răbdat Christos!”

Un cuvânt nu răspuse Călțuna

la muștrările celor două femei; se — căci singură nu se mai putu ri-
uita doar așa prostită'n ochii lor. dica. Dintr'asta i s'a și tras apoi
O duseră apoi în casă p'un țol lelii Mariei.

Opera poetică a lui Lucian Blaga

— Poemele luminii* —

de IOAN BREAZU

Cea mai mare parte a criticii noastre contemporane a trecut cu vederea fondul poeziei lui Lucian Blaga, motivând aceasta ori prin faptul că acest fond ar fi de împrumut, ori că el prezintă prea puțin interes în raport cu forma poeziei lui, care ar constitui adevărata lui noutate, de o incontestabilă valoare artistică.

Intr'adevăr cultul vieții a existat și la alți poeți de-ai noștri. Coșbuc a înălțat acest cult pe înălțimi artistice de invidiat. Poezia lui se deosebește însă de a lui Lucian Blaga prin ceea ce s'ar putea numi natura ei obiectivă și prin forma ei apropiată de tiparele poeziei populare. Lucian Blaga e de un subiectivism pronunțat, voit chiar. Et în-lătură cu îndărătnicie slăvirea din drumul personalității lui pentru a ne putea pune în contact cu ceea ce are ea mai intim, mai original și mai apropiat de viața în formele ei elementare. Deaceea el nu caută vina pentru a nu pierde spontaneitatea sentimentelor cari izbucnesc în poezii, și dă, în acelaș timp, mai mare varietate ritmului pentru a se simți mai vii vibrațiile acelor sentimente. Că această manieră a poeziei lui a fost hrănită de lirica germană contemporană, atinsă și această de o influență orientală; că filosofia lui Nietzsche a aruncat lumini peste personalitatea lui, arătându-i drumurile pe cari ea dibuie — aceasta nu se poate contesta. Dar care dintre poeții noștri s'au putut izola de influențe de natură ideologică sau de atitudine psihică? Acești poeți și-au câștigat însă un nume în literatură prin altoirea acestor influențe pe o personalitate poetică de o reală valoare.

Personalitate poetică, schițată în linii largi întâlnim deja în *Poemele Luminii*; dovadă este surprinderea pe care a trezit-o la apariția ei, când toate capetele criticilor noștri i-s'au închinat. Și 'ntr'adevăr această personalitate te leagă printr'o pu-

ternică vibrație psihică dela în-tâilele atingeri cu ea. Această vibrație nu e de natură pur intelectuală, cum afirmă unii, reducând valoarea poeziei lui Lucian Blaga la decorația artistică a imaginilor ei. În dosul acestor imagini se simte svăcnind emoția, izvorâtă par'că din adâncurile inconștientului. Emoția aceasta nu se desghioacă însă în fiecare poezie a volumului în toată amploarea ei. Ea izbucnește, în unele, ca un foc care țâșnește din pământ, în noapte, stângându-se imediat, dar dovedind ascunzișul unei comori, și se desprinde, în altele, în unde abia simțite, vecine cu gândul. O simțim însă întreagă după ce am răscolit toate tainele volumului. Deaceea *Poemele Luminii*, luate fiecare în parte, sunt mai mult licăriri pentru un drum viitor, luate în totalitatea lor desvălesc însă liniile unei atitudini psihice cu bogat relief artistic.

Cântând viața în izbucnirile ei elementare Lucian Blaga și-a dat seama că turnând această ideologie poetică în versuri rimate ea își va perde din farmecul spontaneității. Rima fericit nimerită împrumută poeziei oarecare aspect artistic. Mare trebuie să fie însă poetul care ar putea-o întrebuința măestrit, salvând în acelaș timp, energia și parfumul emoțiilor. De aceea, de multeori, ea e singurul decor al unui fond sărac, decor care încântă urechea fără de a lăsa unde artistice în suflet. În deosebi doi dintre poeții noștri, Eminescu și Coșbuc, au dus această formă poetică la o dezvoltare, în umbra căreia se mișcă o mare parte a poeziei noastre contemporane. Decorul acesta, atât de măestrit lucrat de ei — nelipsindu-le însă fondul emoțional și ideologic — a fascinat gustul literar al publicului românesc. Astfel ne putem explica popularitatea de care se bucură încă și astăzi o mulțime de poeți cu duh sărac sau comun, însă cu zornăit de rimă în coada versurilor.

Forma poetică n'are însă numai rimă;

* Vezi începutul în nrul 2 al *Cosinzeii*.

ea e, chiar, mai puțin aceasta. Ea e și ritm și, mai ales, viziune plastică.

Fiecare emoție își are ritmul ei interior; dacă poetul poate turna în vers undușile lui atunci el se transmite mai pur sufletului nostru. Un sentiment poate să ne răpească sufletul brusc, sălbatec, fără să-l putem stăpâni; altul ne picură în suflet ca pacea unei seri liniștite; iar altul se înalță atât de sus cătră culmile gândului încât îl simțim aproape unit cu el. Dar cine ar putea arăta infimitele nuanțe ale ritmului în cari undulează sentimentele? Un poet este mare chiar prin fericita expresie materială a lui, expresie care ne poate atinge cu sfonurile divine ale muzicii ale căror vibrații rămân stăruitor în suflet.

În versul liber ritmul curge mai bogat în nuanțe; sentimentul se desprinde cu o tonalitate mai pură; cuvântul are mai mare libertate de a se organiza în frază.

De aceea Lucian Blaga, adoptând versul liber, a găsit cea mai potrivită haină fondului său poetic. Și talentul său l'a ajutat să dea ritmului o mulțime de nuanțe, nu numai dela o poezie la alta, ci și în interiorul fiecărei poezii. Bine înțeles că în acest volum vom găsi greutatea începutului; ritmul nu svăcnește destul de spontan, pierzându-se de multe ori sub greutatea cuvintelor. În volumele următoare și mai ales în dramele în versuri ritmica lui se va perfecționa, fiind pas cu perfecționarea fondului.

Vom găsi în *Poemele Lumii* ritm înflăcărat de avânt în *Vreau să joc și Stelelor*, cele două confesiuni dela începutul și sfârșitul volumului, în cari simțim cum izbucnește, parcă deadreptul din inconștientul poetului încântarea lui pentru viață — ca un mugur care, plesnește în primăvară. Ritm aproape sălbatec, de beție a dragostei, fierbe în *Noi și Pământul*; aceeași nuanță extatică o găsim în *Dorul* și, puțin mai înăbușită în *Noapte*. Uneori ritmul picură încet, în cadențe rare de plâns mut ca'n *Zorile ori Melancolie*; alteori saltă zglobiu, jucăuș, ca'n întreg ciclul „Râsul Satirului”.

E interesant să urmărești svăcnirile ritmului în câte o poemă în care sentimentul izbucnește în cursul ei, sugerat de vre-o imagine cu mare putere evocativă. Citiți de ex. poezia *Gorunul*, acea splendidă evocare a păcii veșnice a morții și vă veți simți sufletul vibrând cu al poetului, în cadențe moi, ca nește picuri de pace la început, precipi-

tându-se mai apoi, când întrebarea cade grea și roscolitoare în suflet. Aceeași linie a ritmului în continuă creștere a amplitudinii se poate urmări și'n *Liniște*.

Dar ne oprim aci cu exemplele de această natură. Credem că cele aduse sunt îndestulătoare pentru a dovedi că poemele lui Lucian Blaga nu sunt numai niște cugetări, „cochet tipărite”. Vom mai reveni, mai târziu, asupra acestei calități a poeziei lui.

Lucian Blaga s'a impus mai mult însă prin viziunea plastică, nouă și subtilă, a talentului său. Pentru a sugera ideea sau sentimentul, acest talent are totdeauna la îndemână imaginea corăspunzătoare, care dă relief de sensibilitate noțiunii abstracte și nuanțe vii și noi sentimentului.

Ochiul său descopere la fiecare pas aspecte nebănuite ale naturii, pline de cochetărie, gingășie și spontaneitate. Iată această imagine a zilei de vară cu soare dogoritor, prinsă în două versuri.

„Văzduh topit ca ceara'n arșița de soare
Curgă dealungul peste maciști ca un

[râu]...”

(*Pământul*, p. 14.)

Oi imaginea apusului de primăvară:

„Un vânt de seară
Aprins sărută cerul la apus
Și-i scoate rujul de sânge pe obraji...”

(*Mugurii*, p. 18)

„...Eva,
Privea cum razele amurgului se vindecau
[pe bolta]...”

(*Legendă*, p. 80)

Iar în alt loc imaginea plină de dramatism a unui răsărit pe mare:

„Soarele în răsărit — de sânge-și spală'n
[mare]
Lăncile, cu care a ucis în goană Noaptea
Ca pe-o fiară...”

(*La mare*, p. 22)

Noaptea:

„Atâtea stele cad în noaptea asta:
Demonul nopții ține parcă'n mână Pă-
[mântul] —
Și suflă peste el scântei ca peste-o iască
Năprasnic să-i aprindă...”

(*Noi și Pământul*, p. 24)

Vântul:

„Visător cu degetile-i lungi pătrunde vântul
Printre ramuri și pe fire de paianjen
Cântă bietul ca pe-o harfă...”

(*Primăvara*, p. 82)

și, mai jos, în *Melancolie* (p. 92):

„Un vânt răsleț își șterge lacrimile reci
Pe geamuri... Plouă...”

Dar poetul nu-și pulverizează imaginile numai de dragul lor; ele au totdeauna menirea de a crea atmosferă sentimentului sau ideii. O singură dată, în *Martie* (p. 52), s'a oprit la pastelul pur. Reproducem în întregime poezia pentru cochetăria și gingășia ei. S'ar putea asemăna cu o vigneta în care un mare pictor a aruncat, jucându-se, câteva linii sugestive:

„Din caer încălțit de nouri
Toarce vântul
Fire lungi de ploaie...
Fluturatăci fulgi de nea
S'ar așeză 'n noroiu,
Dar cum îi-e silă —
Se ridică iar
Și sboară să-și găsească
Cuib pe ramuri...
Vânt și-i frig —
Iar mugurii
— Prea lacomi de lumină —
Își sgulesc acuma
Urechile în guler...”

Uneori, pentru a ne putea ridica sufletul, prin extaz spre culmile unei idei metafizice, întrebuițează imagini-iperbole cu fenomenul exagerat ca'n pictura expresionistă, în care natura e diformată pentru a exprima, astfel, fierberea sufletească. *Liniște* (p. 28), în care poetul se simte val din aur universal al vieții care curge peste veacuri, fără oprire, e deschisă de o astfel de imagine:

„Atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud
Cim se izbesc de geamuri razele de lună...”

Imaginea se repetă în cursul poeziei pentru a întări sugestia. Tot astfel în *Dar munții-unde-s?* (p. 38) o rară senzibilizare a noțiunii abstracte, e întrebuițată cu acelaș scop:

„Din strașina curat' a veșniciei
Cad clipele ca picurii de ploaie...”

Dar ne oprim aci cu roscolirea comorilor acestora... Ele sunt prea bogat resirate pentru a le putea aduna și clasifica pe toate; multe apoi își pierd parfumul artistic dacă sunt deprinse din cadrul întregului. Credem însă că puținele exemple citate pot servi ca schițe pentru ca cetitorul să-și dea seama de originalitatea personalității artistice a lui Lucian Blaga. Schițele acestea vor fi umplute cu prilejul analizei celorlalte volume.

Controlorul vagoanelor de dormit, comedie în 3 acte de A. Bisson

Manechinul Sentimental piesă în 3 acte de ION MINULESCU

Piesele lui A. Bisson, cantitativ, au un loc de frunte în repertoriul teatrului nostru național. Și aceasta nu atât pentru valoarea lor artistică — prea redusă pentru a se ridica de-asupra mediocrității, — cât mai ales pentru preferințele publicului clujan care ține mai mult să râdă fără griji decât să fie frământat de adânci probleme sufletești sau sociale. „Năzdrăvăniile divorțului“ și „Dispărut“ cele două comedii ale lui Bisson, jucate la noi, sunt lucrări confecționate din aceiași ușoară spumă de peripeții hazlii și de situații nostime cași „Controlorul vagoanelor de dormit“ rare stârnește încă în fața rampelor tope de aplauze și cascade vesele de răs. Am zis înadins: *confecționate*, căci toate aceste comedii, în afară de calitatea lor de-a produce râsul, nu pot rezista unei cât de binevoitoare analize. Firavul și banalul miez al acțiunii, prezentat abia în câteva linii șterse, se pierde în lungile lui rătăcirii printre spuma peripețiilor și situațiilor poznașe, asemeni unui izvor în nisipul pustiurilor, și reapeare undeva departe spre a se pierde iar.

Comedia prin râsul care-l produce este oarecum scutită de judecata publicului, putându-și astfel printr'un cuvânt spiritual bine plasat, să-și ascundă părțile slabe ca tehnică sau conținut. Totuși și comedia este adevărată operă de artă atunci când adâncește psihologic dar satiric un defect moral sau prinde ca într'o oglindă, icoana moravurilor unei epoci. Comedia de caracter sau de moravuri bine conturată, bate la poarta veșniciei ca ori și care epopee sau roman. Alături de astfel de comedii sunt însă și altele cari nu tind să reliefeze nimic general omenesc, ci doar prin comicul uneori burlesc al situațiilor, sau prin jocuri de cuvinte, se adresează numai plăcerii momentane ca o simplă distracție,

asemeni un joc de billard sau unei țigări. O astfel de comedie, atunci când o observi puțin mai de aproape, are par'că aspectul unor scene suprapuse, hazlii fiecare, dar ne având o legătură organică între ele, în afară de personajii. Acest caracter îl are și „Controlorul vagoanelor de dormit“, farsă bine reușită și îndemânic construită. Subiectul banal și redus, se rezumă în următoarele: George Godelfroid căsătorit cu Lucienne, nu trăiește prea bine cu socrii săi cari mereu fac comparații între el și Clodomir, primul bărbat al Luciennei. Cei patru ani pe cari îi trăiește în această umilire, l-au făcut să-și caute o ușiță de scăpare, și să-și câștige astfel câteva zile de libertate. Auzind că la Societatea Vagoanelor de dormit este un funcționar cu același nume ca al său, spunând acasă că și-a câștigat acest post, scapă pe câte trei zile la săptămână din lanțurile familiare. Aceste 3 zile și le petrece făcând curte unei adorabile fetițe, în provincie, care însă nu-l prea iubește. Incurcând însă cu faptele lui pe adevăratul controlor, Alfred Godelfroid, acesta vrând să-i ceară într'o zi socoteală, îi descopere tot Luciennei, care vede că o înșeală bărbatul. În acest timp George se folosește pentru scopurile lui de un fonograf ascuns bine, din care vorbește mamei soacre, spiritul Arhanghelului Mihail. Alfred Godelfroid voiește să-l recâștige pe George, pentru familie, și după multe peripeții comice în care nu lipsesc păcălelile de tot felul, baia cu apă gazoasă etc. etc., îl readuce pocăit și înfrânt.

Acestui subiect i se alătură apoi o mulțime de acțiuni și umpluturi colaterale, legate de el numai pentru a produce râsul, fără însă a avea o legătură organică. Interesul pentru peripețiile secundare și de amănunt, crește după

fiecare scenă subliniată de râsul nestăpănit al publicului, iar scenele curg vioale și multe. La fiecare pas, pândesc tot pozne neașteptate și fiecare scenă încurcă și mai mult lucrurile îndestul de încurcate. Bineînțeles toate sfârșesc cu bine. Așa fiind piesa, succesul ei atâră mult de interpretare. Jocul inteligent și vioiu al artiștilor noștri i l-au asigurat. Spectacolul — în felul lui — mulțumește toată sala. De sus mai ales, cascadele de răs izvorât spontan, se rostogolesc în valuri spumoase peste largul sălii. Finețea de nuanțări, mimica și sublinirea inteligentă a comicului, au adus aplauze binemeritate dlor *Mihăilescu-Brăila* și *Neamtzu-Ottonel*. Totuși pentru cel din urmă par'că deslușim undeva mustrele bătrânului Karamazov. Jovialitatea, familiarizarea cu scena, spiritul bonom, jocul cald și în deosebi mimica de-o superioară înțelegere și execuție a d-lui *Stănescu-Papa*, au cucerit și de astădată ochii și sufletul publicului. În deosebi de mare tărie artistică, scena când sărută pe dna de Saint Médard. De subtilă melancolie și rafinement feminin, îmbibat cu un joc distins și cu dantelă de cochetărie, jocul dnei *Sylvia Jipescu-Hodos*. Eleganța costumelor și-a mișcărilor s'au combinat fericit cu conținutul sufletec în care și-a îmbrăcat rolul. Frumos și înțelegător jucat rolul dnei Montpépin de dna *Aura Fotino*, care a imprimat jocului dsale ceva din caracterul specific al soacrelor. Drăguță și discret conturată, Rosina dnei *Jeni Rădulescu*. Cei alți interpreți corecți. Uneori chiar mai mult decât corecți.

Teofil Bugnariu

*

Teatrul Maghiar din localitate a reprezentat Vineri seara „Manechinul Sentimental“ piesa de succes a dlui Ion Minulescu, reprezentată la București abia cu câteva zile înainte. După reprezentația din Cluj piesa aceasta va fi jucată la Oradea și Sătmăr chiar în săptămâna aceasta. Teatrul Maghiar a reprezentat până acum piese românești consacrate, dar a jucat din anume considerații și produse „oficiale“ ca să ne exprimăm deghizat. Piesa dlui Minulescu, deși dsa este director în ministerul artelor, nu se poate categorisi între acestea, ea fiind o lucrare valoroasă prin noutatea tratării subiectului și prin fina intelectualitate de care este impregnată. Prin ea dl Minulescu, poetul care a realizat artistic bizarul în poezia

românească, aduce același notă și în teatru. Manechinul Sentimental este istoria ciudată a căutării unui manechin pentru un personaj dintr-o piesă, și oglinda care redă o aventură amoroasă între o femeie din lumea mare și un scriitor boem.

Boemul este Radu Cartianu, autor dramatic lipsit de imaginație prea bogată, care are curioasa idee de a încerca să fasoneze eroina piesei sale, o aristocrată, după un model viu, pentru a putea-o reda mai veridic. Din cartea de telefon găsește adresa unei femei din lumea mare, Jeana Ionescu, soția unui milionar sexagenar, o aristocrată crescută în streinătate. Ea primește propunerea lui Radu de-a fi model pentru eroina piesei proiectate. Mai mult chiar. Scriitorul cu toată inferioritatea lui îi excită imaginația, noutatea situației e un fel de vârtej în care aristocrata care până atunci nu avusese decât amanși din clasa suspusă, e prinsă ușor. Ea devine amanta lui Radu.

Acesta însă nu e capabil să înțeleagă situația. El crede mai departe că totul e jocul pus la cale în vederea piesei ce o scrie. Rămâne cu stângăciile și ineleantele ce-l caracterizau mai înainte. Un mic conflict izvorât din această atitudine a lui Radu, desgustă pe aristocrata rafinată. Radu pleacă bucuros că scapă din brațele cari îl răpiseră libertatea lui de boem, rămânându-i drept consolare perspectiva unei legături mai adecvate: aceea cu cameriera Jeanei.

Acțiunea se sfârșește. Căile împreunate un moment a celor doi eroi, se despart... Jeana rămâne gândindu-se la o nouă dragoste, iar Radu e mulțumit că a scris o piesă copiată după realitate.

Conflictul între doamna din High-Life și boemul cu cultură făcută din „Larousse cel mic“ e amuzant, plin de spontaneitate și vervă. Dialogul schinteietor e îmbibat de subtilități delicioase. Un suflu de fină ironie din calitatea celei din „Roșu-Galben-Albastru“ adie în decursul celor 3 acte, subliniind grotescul boemului picat în lumea mare, al femeiei superioare, pretată la o aventură cu un „scriitor“, precum și ridicolul soțului încornorat, milionar și sexagenar, și al actriței fără roluri dar talentată la pretenții.

Interpretarea cu dnele Lili Poor, Toth și dnii Leövey, Mihályfi și Ihsász a fost una din cele mai bune văzute la Teatrul Maghiar.

Traducerea dlui I. Kadar a redat fidel subtilitatea textului.

Aurel Buteanu.

DELA OPERĂ

La Opera din Cluj se reprezintă două bucăți inspirate din materialul muzical al neamului nostru: o frumoasă întrebuintare a aurului ce palpăle latent în comoara sentimentală populară. Sunt: *Făt-frumos*, de H. Klee și *Seara Mare*, de Tib. Brediceanu. Despre ultima nu s'a vorbit. O încercăm aici.

Amândouă trebuie considerate în prima linie istoricește, precum trebuie amintit din capul locului că elemente romane nu se întâlnesc în viersul românesc. Trase, probabil, și slave, da. Cu aceste sticle colorate se poate înciripă un mozaic melodic și simfonic românesc. Ci, cu asemenea realizări nu ne prea mândrim; un om cu două mâni le ar numără pe degete. După precedente apusene, *muzical folclor* ul la noi acum își zdrobește găoacea, arătându-ne isvoare femecate și imbelșugate, lumini și umbre, — ca viața trecutului. Și nume se pot cită: regretatul Dima, Vidu, Bena, Popovici, Oancea și Brediceanu, toți ardeleni.

Seara Mare e o etapă, dacă nu o piatră de hotar.

De cum pornește a se înălța din cutia orchestrei uvertura, recunoști marca talentului și a priceperii. Motivul de bază e vesel și colectiv, — deci exprimă un *suflet colectiv*, al poporului, și astfel introduce în intriga dramatică. Vioarelor nu li s'a dat rol individual; instrumentele de suflat preponderază, conlucrând mai ales cu basul. Se sfârșește într'un *tutti* formidabil, care oglindește exuberanța sărbătorilor. Intriga personajilor, potrivită în societatea vremii*, este cea eternă: iubirea, dintre Lia și Mihai, doi tineri cari se cunoscuseră în „Parisul tuturor cântecelor“, zăgăzuită la început, apoi admisă de tatăl fetei, Marian, un boier conservator. Iar, iubirea, fie pe limba lui Dante:

L'Amor che muove il
sole e l'altre stelle

(cu care încheie *Comedia* sa), fie pe limba lui Mihai, găsește mereu noutăți captivante! Lirismul lui Mihai, și mai cu seamă al Liei, timid și de cleștar, împrumutând notele cântecelor noastre, nu pretinde sfortare și nu presupune cultură multă din

* Textul e de Adrian Maniu.

partea auditorului. Deaceea, în special regiunile mai ridicate ale incintei, se ticsesc; de altcum și jos se constată o îmbucurătoare interesare de ce-i *al nostru*. Artă pură, artă de operă, e în duetul Lia-Mihai (tabloul II); ceace enumită „apoteoza doinei“, tot de ei cântată, e inferioară. „Cântecul lui Tudor“ e admirabil; e de o rezonanță profundă și sombră de baladă. Marian ce spune, spune monoton, cum i se cuvine unui tradiționalist. Corurile sunt juste și bune; în acest punct putem însemna o influență externă, a *Cavaleriei rusticane*, în tabloul I.

O altă lature etnografică a acestei „scene lirice“ sunt colindele, irozii, apoi dansurile. Se colindă „O, ce veste minunată“, cu variații ad-hoc. Irozii veridici; dar, pentru a se desbară cu totul de un străveziu caracter de operetă, — pentru care pledeză înainte de toate dialogurile nearmonizate ale personajilor, — eră consultă alegerea unor irozii dintr'un ținut unde își cântă peri-peșile. Ex Sibiu. Dansurile sunt curat naționale: „Călușerul“ și „Dunărinca“ (ni se pare că e „Alunelul“). Maestrul coreografic al Operei, *Ligeti* a prins cum se cade suflul specific românesc al acestor dansuri și a fost aplaudat de studențime, deși e de o rasă cam deochiată azi.

Acestea ar fi insigniile *Serii Mari*: o desfătare de sărbătorile Nașterii, care *va rămânea* în literatura noastră muzicală chiar prin faptul că e înășnită din pământul nostru.

Melodioasa muzică e înțeleasă de interpreți: Dș. *Dobranskaia* (Lia). C'o voce duioasă și puternică reținută când trebuie în dinți, este o achiziție demnă. Dl *Indrieș* (Mihai) mai potrivit ca oriunde; la „Cântecul lui Tudor“ am așteptă mai mult. Dl *Săveanu* (Marian), corect; tot așa d-na *Ducu* (Veta) și d-l *Georgescu* (Dinu).

O observație s'ar mai îngădui: costumele unora dintre boieri nu sunt autentice. Acțiunea se petrece în Banat, 1815—1847. Atunci în Banat nu se purtă cucă și haine turcești. În Oltenia vecină, da.

Aurel Decel.

CULTURALE

Premii literare. Revista bucu-reșteană „Ideea Europeană” constatănd, cu ocazia unei încheieri a socotelilor financiare, un excedent în bugetul ei — cu care puține reviste dela noi s'ar putea lăuda — a hotărât înființarea unui premiu de literatură, lăsând pe cetitori să aleagă ei scriitorul vrednic de a-această distincție. S'a publicat lista cărților puse la concurs și s'au numărat în două rânduri până acum voturile. Mal întâiu s'au votat patru cărți, adecă patru autori, dintre cari s'au ales doi la a doua votare și acum, al treilea scrutin, va decide definitiv cui să'i se dea premiul. Alegerea se va face între dnii *Liviu Rebreanu* și *Minulescu*, cari au reușit să întrunească cele mai multe voturi la al doilea scrutin. Revista „Ideea Europeană” nefiind răspândită într'un cerc larg de cetitori, din motive asupra cărora nu putem stărui acum, numărul „alegătorilor” a fost unic, la început, dar la al doilea scrutin s'au înregistrat mai multe sute de voturi. Lumea s'a pasionat pentru un lucru atât de neobișnuit și din orgoliu de a deveni judecători cu greutate ai literaturii de astăzi, s'au grăbit atâția, poate chiar fără a fi cetitori frecvenți ai acestei reviste, să arunce bila lor hotărâtoare în urna deschisă. Redacția revistei s'a crezut însă îndreptățită, după cum anunță, să anuleze nnele voturi, după un criteriu nemărturisit încă. Și totuși, aceiași redacție comunică în numărul din urmă că ultimei votări i se va da o semnificație și mai rare, decât era intenția inițială, considerându-se adecă alegerea nu numai între operele înscrise pe lista concursului („Pădurea Spânzuraților” de *Liviu Rebreanu* și „Roș, galben și albastru” de *I. Minulescu*), ci cetitorii să voteze având în vedere întreaga operă literară a acestor doi scriitori, cari reprezintă două direcții cu totul opuse în mișcarea literară contemporană. *D. Rebreanu*, unul dintre cei mai vigoși romancieri

ai noștri, prin menirea sa literară, prin mijloacele de stil cași prin realitatea socială care se conturează în opera sa, cu excepția ultimului „roman” *Adam și Eva*, este un continuator al direcției poporaniste, înțelegând prin aceasta nu numai mișcarea dela revista „Viața Românească” dela Iași, ci toată literatura cu subiectul smuls din realitatea noastră, din viața neamului nostru, cu toate particularitățile ei caracteristice, pe când *d. Minulescu*, rafinat, individualist până la exces, stăpânit de maniera bolnăvicioasă uneori a simbolistilor parizieni, reprezintă la noi „modernismul” literar, prin care însă greșit se înțelege todeauna o literatură neîndreptățită la viață. Alegerea între aceste două distinse figuri ale literaturii noastre va fi în orice caz plină de semnificație.

Dar cine garantează că redacția „Idee Europene” nu va selecta și de astădată voturile? Nici în literatură nu scăpăm de „falsificarea urnei”?

Reîntoarcerea la Evanghelie e un caz care se repetă des în zilele noastre. De cele mai multe ori trece neabăgată în seamă. Sunt ca micile svăcnituri ale pământului abia înregistrate de seismograf. Când convertirea e mai răsunătoare, având în spatele ei o personalitate de talia lui *Giovani Papini*, provoacă nedumerire sau face să înflorescă pe buzele cutărui reprezentant al opiniei juste, un zâmbet înțelegător care îngăduie încă o ciudățenie nostimă, o surpriză amuzantă în biografia scriitorului.

Se pare însă că aceasta înghenunchere spirituală modernă înaintea cuvântului lui Dumnezeu are un senz mai adânc decât dragul de-a te expune vederii într'o poză originală. Evanghelia devenise pe vrenuri pentru scriitorii ruși strămutați astăzi în străinătate o sursă inepușabilă de taine sufletești de verificare a intențiilor bune. Să nu cităm decât viața urlașului *Tolstoi* cu sfârșit de dramă. Perceptele din Evanghelie înfățișate de el în epilogul „Învierii”

de pildă, primesc o reînaltă vigoare de formule cari însfârșit și-au recăpătat duhul dumnezeesc. Marele indian *Rabindranath Tagore* a reconstituit în *Sadhana* din cărțile sfinte budhiste și brahmaniste un întreg sistem care se revarsă și cuprinde Cosmosul și măruntaiele lui satisfăcând cu prestigiul datelor științifice și a speculațiilor serioase pretenția modernă de-a avea însfârșit o explicație teleologică în care știința își dă armonios mâna cu religia.

În România trăim în plină repercursiune a acestui curent cu atât mai mult, cu cât a găsit un substrat înrudit, ortodoxismul nostru. În ultimul timp a stărnit o aprigă polemică în publicistică apărată fiind de puternice talente din jurul revistei „Gândirea”. A pogorit chiar din domeniul abstract al teoretizărilor spre un început de realizare practică. Scriitorii *M. Sadoveanu* și *d. D. Pătrășcanu* în colaborare au dat o carte cu vieți ale sfinților „Spre Emaos” în care povestirile impresionează cu aroma lor arhaică fără caracterul de artificialitate.

Cartea preotului *P. Morușca* este un laudabil adaus în aceasta direcție, cu o preocupare mai mult socială, ajutată de percepte din *Evanghelle* și de pilda luminoasă a figurilor feminine din *Biblie* sau din mucenicia începuturilor de creștinism. Desigur pentru un preot e greu să trateze o problemă socială fără să ia o atitudine mai mult sau mai puțin de predică. Astfel păcătuește (*d. p. d. V. Caic*) prin retorism și pe alocurea prin frazări inutile.

Totuși cartea *Feminism și feminitate* în lumina *Evangheliei* rămâne un pașnic rechizitoriu și îndreptar al vremurilor noastre cu moravuri libertine.

O interpretare românească a lui „Hamlet”. Cunoscutul autor al „Aspectelor din *Civilizația engleză*” — *Di I. Botez*, ne dă în „Viața Românească Nr. 10 din 1925 un capitol dintr'o lucrare asupra lui *Hamlet*. Cel mai iubit personaj al lui *Shakespeare*, eroul ce a ispitit cel mai mare număr de cercetători intră, astfel, și'n șirul preocupărilor unui român. Faptul e îmbucurător nu numai pentru serviciul atât de util ce ni-l face nouă, cât mai ales pentru că lucrarea *Diui Botez* adaugă un punct de vedere nou, la șirul atât de lung al interpretărilor ce i s'au dat lui *Hamlet*. Și evident, interesul, pe care el îl va stărni în

streinătate, se va reșfrânge și asupra noastră ca neam.

Interpretările ce i s'au dat lui Hamlet variază aproape cu numărul criticilor lui. Psihologia lui adâncă, bogată în nuanțe de deosebită putere de sugestie, îngăduie comentări nesfârșite. Dar Dl Botez e neîncercător în posibilitatea unei explicări definitive. „Cu toate explicările, în Hamlet va rămânea totdeauna enigma, căci misterul e esența vitală a sufletului lui... Misterul acesta nu dă numai criticilor prilejul de a-și broda pe el firele talentului, ci piesei însaș o infinită putere de a rezista timpului.

În cercetarea lui Hamlet, Dl Botez pleacă dela constatarea că, toate interpretările date până acum acestuia, oricât de deosebite ar fi, au un punct comun: înclinarea de a-l prezenta, diminuat sufletește. Acestui verdict al criticilor, Dl Botez îi opune teza D-Sale: „Hamlet trebuie verificat după psihologia omului normal, excepțional numai prin proporții și intensitate. „Hamlet“ dificil sufletește înșamnă o abatere dela procedeu artistic întrebuințat de Shakespeare în toate marile lui tragedii. Toți eroii tragici ai marelui dramaturg trăesc o viață desfășurată în larg, alimentată de un surplus de energie. Potențarea și intensificarea vieții lor sufletești, presupune, apoi, o mai bogată virtualitate de tragic.

Hamlet nu poate avea o altă structură sufletească, ne spune savantul profesor dela Iași. „L'a conceput înșamnă mult mai înalt, mai complex și mai complicat decât pe ceilalți. A anticipat în el toate sensibilitățile omului modern în diapason prometheic: — precursor meteoric al sufletului modern, subț puterea de expansiune a energiilor Renașterii“.

Desvoltarea acestei idei în cadre mai largi și utilizarea textului ca mijloc demonstrativ, îi vor câștiga, Dlui Botez, un loc de frunte printre cercetătorii lui Hamlet.

DIFERITE

Câștig, nu glumă. Câștig cu adevărat reșesc e cel pe care îl realizează împreună cu feciorul său „regele automobilelor“, H. Ford. Mulți știu că acest Croesus modern are nenumărate bogății, dar puțini știu că ceea ce câștigă el pe oră face de zeci de ori mai mult decât poate câștiga un om harnic în cursul unei vieți întregi. Un deputat american vorbind despre Henry Ford, a arătat că acesta, din produsele uriașilor

sale uzini, are un câștig zilnic de peste 70.000.000 Lei. Împărțind această... rotundă și onorabilă sumă, cu ceasurile zilei, ar veni pe ceas și ziua și noaptea —, un câștig de 3.000.000 Lei. Fără comentarii: pur și simplu. Grațul cifrelor e rece și lapidar. Să nu uităm înșamnă că vorbim de America de „țara dolarilor“ și de „regele automobilelor“. Ceiace explică minunea.

Record curios poate fi numit faptul ca un singur om să fi purtat într'o viață de 73 ani, nu mai puțin de 1200 nume. Și ceea ce e și mai curios e că neostoitul sportman de nume, care deodată cu gulerul dela cămașe își schimbă și numele și care sub scutul acesta putea să-și vadă în pace de micile lui excrocherii, nu a fost prins asupra faptului decât deodată cu iscălirea într'o scrisoare a celui de-al 1200-lea nume. Faptul s'a petrecut în Anglia iar abilul jongleur de nume se chiamă Fr. Gee. Din folosul ce i-l aducea acest sport neobișnuit Fr. Gee a fost în stare să trăiască boierește fără a se ocupa de nici un alt lucru și neavând nici un alt post, timp de 73 ani lungi. Iată anume la ce îi servea acest respectabil număr de nume pe cari le îmbrăca asemeni unor haine, după împrejurări. Urmarind zilnic rubrica avansărilor în funcțiuni, a catastrofelor de tren, a nașterilor sau a morților, etc. etc. din ziare, întreținea având chiar și un secretar — o vastă corespondență cu toți bogătașii sau cetățenii mai răsăriți ai Angliei cerându-le sub diferite chipuri și iscălituri, mici ajutoare sau împrumuturi. Și treaba mergea astfel strună de peste 50 de ani, și în urma scrisorilor duioase și bine ticluite „ajutoarele“ veneau tot mai des. Ar fi venit poate încă multă vreme dacă nu s'ar fi întâmplat o mică nebagare de seamă în corespondență, greșală ce-a devenit catastrofală. Anume un colonel care în aceeași zi primise o scrisoare semnată ca din partea unui „vechiu camarad de arme“, în care i se cerea ajutor bănesc, primi o a doua scrisoare cu acelaș scris, aceleaș caractere și același cerere de ajutor, ca din partea unei „văduve de războiu“, de astădată cu o felicitare pentru nașterea unui copil. Lucrul părăndu-i-se suspect, colonelul a dat cazul poliției. Copoii bine mirositori ai poliției engleze au dat de urma excrocheriei și l-au împiedecat astfel să-și mai exercite ascuțitul simț de corespondență. Nu

știm ce va fi socotind acum Fr. Gee în închisorile Angliei și nu știm ce nou sistem de combinații nominale îi luminează întunerecul celulei. Din frământarea vieții de astăzi noi am notat acest crâmpie de statornicie de peste 50 ani în marginile aceluiași fel de excrocherii, ca un record rar. Și e fără îndoială un record original.

ERATA

Printr'o regretabilă greșală tehnică, din recenzia din numărul trecut al revistei noastre asupra „Doinei“, n'a apărut următorul pasagiu, pe care cetitorii sunt rugați a-l introduce în text la pag. 21, coloana doua, după cum urmează: — „Dar se pune stăruitoare întrebarea: pe baza cărui criteriu faci această operație în selecționare, altoind pe un trunchiu vechi, mlădițele variatelor, sau rupând și aruncând ca netrebnice, unele crengi cari nu-ți plac cum au crescut? În judecarea și selecționarea aceasta, ca element de bază, întră plăcerea ta estetică, deci *gustul artistic*. El este înșamnă element subiectiv, și dacă mie îmi place ceva și zic că-i frumos, pentru alții lucrurile se pot schimba. Noi nu vom discuta aci acest lucru, care după „cuprinsul și izvoarele“ pe cari le dă dl Corbu, este — deși cu multă muncă — totuși *controlabil*, dar dl Sanielevici bună oară, care a negat gustul lui Gherea și l-a discutat pe al lui Maiorescu, ar putea să nu fie de aceeași părere cu dl Corbu“.

Tot așa în coloana 2-a rândul 41 de sus în jos în loc de „nu se pare frumoasă etc.“ se va citi „ni se pare frumoasă etc.“; iar în coloana 3-a, rândul 12, în loc de „poezia vaporoză a amorului nemărturisit“ se va citi: „poezia vaporoză a dorului nemărturisit“. Celelalte câteva greșeli mai mici sunt ușor de îndreptat, așa încât nu le amintim.

SCRISORI DELA REDACȚIE

Dr. Bodor Corneliu. Abonamentul Dtră este achitat pe anul 1925.

Casa Națională, Hodoni. Am primit suma de 200 lei, dintre cari 140 lei au trecut la abonamentul din anul trecut, iar restul de 60 lei la abonamentul din anul 1926.

Drăgan Radocea Georgeta. Am primit suma de 200 lei.

Cherestescu Anuța. Colecția revistei „Cosinzeana“ se află de vânzare și costă 200 lei.

Iacob Nicoară, Detroit M. Din cei 500 lei trimiși, 300 s'au scris în abonamentul Dtră pe anul 1925, iar 200 lei au fost trecuți în contul anului 1926.

A A P Ă R U T**EDIȚIE 1925-26****ANUARUL ROMÂNIEI****PENTRU COMERȚ, INDUSTRIE, MESERII ȘI AGRICULTURĂ****EDITURA RUDOLF MOSSE SOC. ANON.****BUCUREȘTI****BULEVARDUL ACADEMIEI No. 4****TELEFON:****64/41, 57/88, 77/05.**

Un volum de apr. 3.000 pagini
 cuprinzând peste **1.000.000** adrese ale comercianților, industriașilor,
 fabricilor, medicilor, avocaților, etc., etc.

ANUARUL ROMÂNIEI

*mai cuprinde numeroase date în legătură cu industria și comerțul țării,
 o hartă a României Mari, noua împărțire administrativă,
 tariful vamal, etc., etc.*

ANUARUL ROMÂNIEI

*este primul mare anuar într'adevăr complet, de o netăgăduită valoare
 pentru toți comercianții și industriași, absolut necesar
 la plasarea produselor lor și stabilirea
 de noi legături de afaceri.*

PREȚUL UNUI EXEMPLAR LEGAT IN PÂNZĂ LEI 3000